

Trygghet i potten när

”Vi kan inte kopiera Danmark rakt av”

Färre arbetslösa får a-kassa och ersättningen har blivit en allt mindre del av tidigare lön. De med låga inkomster eller tillfälliga anställningar är särskilt hårt drabbade.

Nu ska systemet göras om – en förändring som kommer att påverka hela arbetsmarknaden.

Enligt Januariavtalet mellan S, MP, C och L ska a-kassan reformeras. I överenskommelsen förespråkas en modell som kallas flexicurity. Som namnet antyder innebär den en större flexibilitet än i dag i syfte att öka rörligheten på arbetsmarknaden. Arbetsgivarna vill att det ska bli lättare än i dag att säga upp personal. I gengäld ska den som blir arbetslös få en större ekonomisk trygghet under en begränsad tid. Därefter ska ersättningen trappas ner och fasas ut. Även arbetsgivarernas skyldighet att kompetensutveckla de anställda ska öka. Likaså ska möjligheterna att få viss ersättning för studier mitt i livet ses över.

– Vi är inte intresserade av ett totalt modellbyte. Vår inställning är att det behövs ett anställningsskydd även i framtiden, säger Martin Wästfelt, förhandlingschef på Unionen och representant för Privattjänstemannakartellen i de pågående förhandlingarna.

Kan inte kopiera Danmark

Modellen med flexicurity är hämtad från Danmark som införde den redan på 1990-talet. Där är det betydligt lättare än i Sverige att säga upp anställda. Ersättningen vid arbetslöshet är högre och kan fås under två år.

– Vi kan inspireras av den danska modellen när det gäller de något högre ersättningsnivåerna och stödet till kompetensutveckling. Men vi kan inte kopiera den rakt av. I Danmark står fler äldre utanför arbetsmarknaden, vilket väcker oro. Samhällets kostnader för arbetsmarknadspolitiken är också betydligt högre än i Sverige, säger Martin Wästfelt.

Han ser en risk att fackets acceptans för nödvändiga strukturomvändningar kan förändras om tryggheten i dagens system urholkas.

– Om företagen ska utvecklas krävs en ständig omställning. Att svenska fackföreningar har

intagit den pragmatiska hållningen bygger dels på en analys att omställning är bra för samhällsekonomin, dels på att det finns rimliga ersättningsnivåer för den som blir arbetslös.

Låg ersättning idag

I dag ersätter a-kassan i genomsnitt omkring 60 procent av tidigare inkomst. Bara två av tio arbetslösa får 80 procent av lönen, vilket var ursprungstanken. Det beror på att många tjänar mer än inkomsttaket för a-kassa, på 25 000 kronor. Dessutom är bara sju av tio anställda medlemmar i en a-kassa, och av de arbetslösa är det ännu färre – 56 procent.

Inkomstförsäkring via facket har sedan början av 2000-talet förbättrat villkoren för hälften av alla anställda, medan den andra hälften, varav många med tillfälliga och osäkra anställningar, står utanför.

Obligatorisk a-kassa?

En statlig utredning som ska se över hur a-kassan kan öppnas för fler tillsattes redan i februari 2018. En tanke är att a-kassan blir obligatorisk och även gäller vid tillfälliga anställningar. Efter Januariavtalet fick utredningen ett tilläggsdirektiv om att också se över hur a-kassan kan trappas ner snabbare än i dag. Forskning visar att hög ersättning under lång tid minskar benägenheten att söka jobb.

Men att förändra anställningstryggheten, som ligger i modellen, är kontroversiellt. Centern har länge drivit kravet på att ändra i turordningsreglerna så att arbetsgivarna får större möjligheter att välja vilka som ska sägas upp om det uppstår arbetsbrist. Vänsterpartiet hotar att fälla regeringen om den beslutar att försämra lagen om anställningsskydd.

I april tillsatte regeringen en särskild utredare för att utreda en ”modernisering” av arbetsrätten. Båda dessa utredningar ska överlämnas till regeringen i maj nästa år.

År 2000 fick arbetsgivarna i små företag rätt att undanta två personer från principen sist-in-först-ut. Men nu vill en del alltså gå längre.

– Det här är en historisk vändpunkt för den svenska arbetsmarknaden. I dag tas de första stegen för en tryggare och mer flexibel arbetsmarknad,

En statlig utredning som ska se över hur a-kassan kan öppnas för fler tillsattes redan i februari 2018. En tanke är att a-kassan blir obligatorisk och även gäller vid tillfälliga anställningar.

BILD MARTINA HOLMBERG/TT

Färre får a-kassa

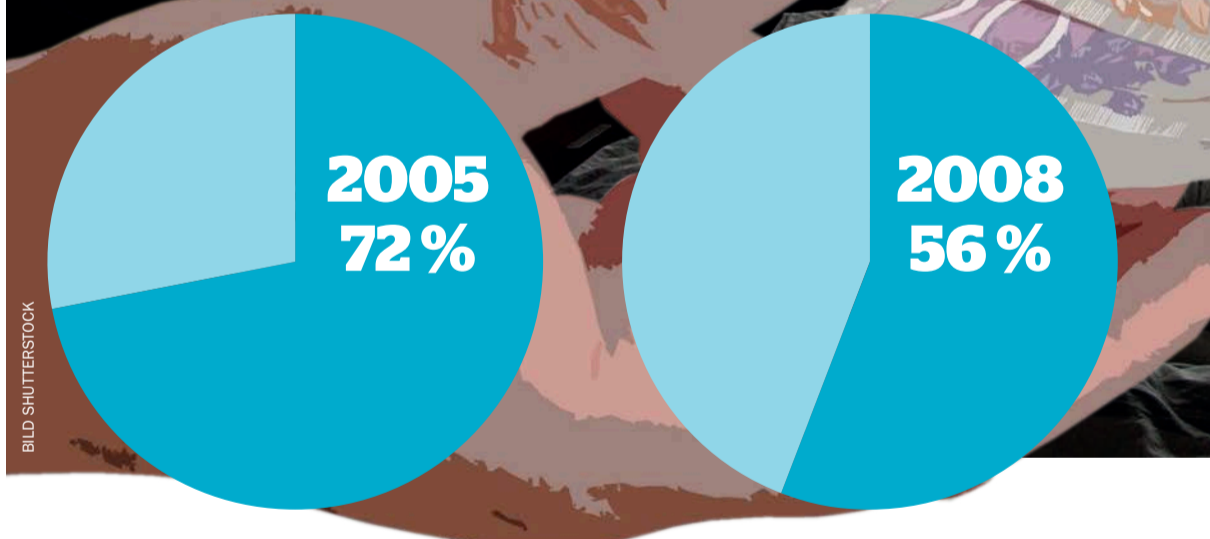

BILD SHUTTERSTOCK

skrev Annie Lööf på Twitter när utredningen tillsattes.

Avtalsrörelsen på gång

Parallellt med de två politiskt tillsatta utredningarna pågår sedan hösten 2017 fackliga förhandlingar mellan LO/PTK och Svenskt Näringsliv om villkoren på framtidens arbetsmarknad. Även på den offentliga sidan pågår förhandlingar. Om parterna kommer överens på en nivå som ligger i linje med Januariavtalet lovar politikerna att inte lägga sig i.

Och det brådskar. Efter nyår drar avtalsrörelsen i gång för nära tre miljoner anställda. En del tror därför att parterna kom-

Arbetslösa betalar annat

● **Dagens arbetslöshetssystem ger staten ett överskott på cirka 20 miljarder varje år, pengar som går in i statskassan och används till helt andra ändamål.**

● **Pengarna kommer dels från arbetsgivares avgifter, dels från bidrag som betalas av a-kassorna och som ursprungligen kommer från medlemsavgifterna.**

mer att presentera någon form av inriktning redan före jul.

– Förhandlingarna om en ny anställningstrygghet måste pausa under avtalsrörelsen, men vissa saker kan ju fortsätta under tiden, säger Martin Wästfelt som inte vill kommentera förhandlingarna närmare.

Att taket i a-kassan behöver höjas är de flesta överens om. Frågan är till vilken nivå. TCO vill att det införs en automatisk uppräkningsvarje år i takt med löneutvecklingen. Även ersättningsnivåerna måste upp. Det tycker även Svenskt Näringsliv. Men bara om man samtidigt får igenom ett försämrat anställningsskydd.

a-kassan stöps om

– Trygghet i arbetslivet ligger i individens kompetens och företagets möjlighet att anställa, inte i att medarbetare ska läsas fast vid en viss anställning, skrev Peter Jeppsson, avgående vice vd Svenskt Näringsliv, på DN debatt i somras. Samtidigt uppmanade han partierna att sätta ett politiskt tryck på facket i förhandlingarna om arbetsrätten.

Osäkra anställningar

De osäkra anställningarna, så kallad allmän visstid, har ökat kraftigt på senare år, enligt aktuell statistik. Fackets ingång i förhandlingarna är att heltid ska vara norm och att visstids-

anställningarna måste minska. Arbetsgivarna ser däremot korta anställningar som ett sätt att få fler att komma in på arbetsmarknaden. De trycker också på att det ska bli lättare att säga upp personal av personliga skäl och att kompetens ska gå före anställningstid vid uppsägningar.

– Deras ingång var att det i princip skulle vara fri uppsägningsrätt, men riktigt så ser det inte ut längre. Vi är öppna för en något större flexibilitet och inflytande för arbetsgivaren mot ökade åtaganden för kompetensutveckling av de anställda, säger Martin Wästfelt.

KARIN SÖDERGREN

Nuvarande regler

- **Dag 1-100: 80 procent av lönen, men max 910 kronor per dag (20 020 kr/mån).**
- **Dag 101-200: 80 procent av lönen, men max 760 kronor per dag (16 720 kr/mån).**
- **Dag 201-300: 70 procent av lönen, men max 760 kronor per dag (16 720 kr/mån)**

- **För att få inkomstbaserad ersättning krävs ett års medlemskap i a-kassa plus arbete minst halvtid i sex månader under det senaste året. Inkomsttaket är 25 000 kronor i månaden.**
- **Den som inte kvalificerar sig för inkomstbaserad ersättning men ändå jobbat minst halvtid det senaste halvåret kan få ett grundbidrag på 8 000 kr/månaden.**

Dansk forskare: Flexicurity kräver bra skyddsnät

Den danska modellen flexicurity bygger på att det finns en balans mellan en flexibel arbetsmarknad och en ekonomisk trygghet för den som blir av med jobbet.

Den danska forskaren Thomas Bredgaard varnar Sverige för att införa ökad flexibilitet – om den inte inte kombineras med ett bra skyddsnät.

Thomas Bredgaard, professor vid Aalborgs universitet är en av Danmarks främsta arbetsmarknadsforskare. Han varnar för att den viktiga balansen i systemet är på väg att försvinna om de försämringar som genomförts i den danska modellen på senare år fortsätter.

Den största gjordes år 2010 när ersättningsperioden för arbetslösa minskade från fyra till två år, samtidigt som kraven för att få en ny ersättningsperiod höjdes och nivåerna för ersättningen sänktes.

Han understryker att en fungerande flexicuritymodell även kräver en aktiv arbetsmarknadspolitik som snabbt hjälper den som blir arbetslös tillbaka till ett jobb.

– Hålen i säkerhetsnätet har blivit större. En av effekterna är att allt fler skaffar sig individuella försäkringar som på sikt riskerar att underminera systemet, säger han.

År 1980 var den danska ersättningen vid arbetslöshet 63 procent av en genomsnittlig lön inom industrin, i dag är den nere på 47 procent. Om fem år kan den ha sjunkit ytterligare, till 44 procent.

Thomas Bredgaard tror ändå på att modellen har potential för framtiden.

– Behovet av en arbetsmarknad med hög anpassningsförmåga kommer inte att minska de kommande decennierna, tvärtom. Flexibiliteten gör att företag vågar anställa när tiderna är goda. Men det gäller att se upp. Försämringar i tryggheten kan öka rädslan för att byta jobb. Ett stabilt skyddsnät utgör grunden för rörligheten.

Vad har du för råd att ge till Sverige om vi ska införa något liknande?

– Mitt intryck av den svenska debatten är att man talar mycket om flexicurity men tänker mest på flexibilitet och glömmer den del som handlar om säkerhet. Man tittar på Danmark och ser att vi har skapat en flexibel arbetsmarknad, men ser inte riktigt att det kräver ett bra skyddsnät och en aktiv arbetsmarknadspolitik.

KARIN SÖDERGREN

Danmark

- **Ersättningen vid arbetslöshet betalas ut under max två år och uppgår till högst 90 procent av lönen upp till ett tak på cirka 30 000 svenska kronor. Ersättningen bygger på de 12 bäst betalda månaderna under en 24-månadersperiod.**
- **Det finns inga turordningsregler, men ju längre anställning desto längre uppsägningstid från arbetsgivarens sida. Sjuka kan sägas upp efter 120 dagars sjukskrivning.**
- **Rörligheten på arbetsmarknaden var 11,8 procent 2017, vilket var näst högst i EU.**